

Невена ГАВАЗОВА

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

**„БЕСЕДА ЗА ПОСТА И СЪЛЗИТЕ, И ЗА ЧЕСТНИТЕ ИКОНИ“
ОТ ГРИГОРИЙ ЦАМБЛАК. ТЕКСТ И ПРЕВОД**

Nevena GAVAZOVA

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo

***TALK ABOUT THE FAST AND THE TEARS
AND ABOUT THE HONEST ICONS BY GRIGORY TSAMBLAK.
TEXT AND TRANSLATION***

Talk about the Fast and the Tears and about the Honest Icons, given on the First Sunday of the Long Lent (probably between the end of 1403 - 1406) by Grigory Tsamblak, was issued according to the transcript of Stuck. 63 with different readings according to BAN 13.3.19. The new Bulgarian translation is accompanied by explanatory notes in order to show more simply and accessibly for the contemporary reader the richness of the artistic world, and the unique talent of the gifted Bulgarian theologian and philologist.

Keywords: Tsamblak, translation, fast, penance, icons.

Нѣстъ оученикъ надъ оучителемъ своимъ. Мт. 10: 24

В Първата неделя на Великия пост, вероятно между края на 1403 – 1406 г., като игумен на Нямецкия манастир¹ православният проповедник Григорий Цамблак произнася *Беседа за поста и сълзите, и за честните икони*. Според данни от А. И. Яцимирский² и Ю. К. Бегунов³ засега са известни следните преписи на тази хомилия: 1. БАН СССР, 13.3.19 (б. Яц.

¹ Вж. Яцимирский 1906: LIV, LX–LXI; Бегунов 2005: 30.

² Вж. подр. в: Яцимирский 1906: LIII.

³ Бегунов 2005: 113.

19), 1448 г., л. 23–29⁴; 2. ГИМ, Щук. 63, 1615 г., л. 82 об.–87⁵; 3. НБЛГУ, 201.III, XVI в., л. 67–70 об.⁶. Текстът е със заглавие: *грѣѡрїа мнїѡа и презвїтера, и҃г҃мена ѡбїтѣли пантѡкраторовы (цаѡвля). вєсѣда ѡ поствѣ, и слєздѣ. и҃ тако сїмь прїблїжаем сѧ къ бѣ, и ѡ чїтныѣ и҃конѣ. ѡ҃на же вѣ въ прѣвѣжѣ нѣла ст҃го поствѣ. вѣвѣ ѡ҃че* и начало: *Понѣже о҃убо мнѡгымь бл҃гѡмъ ходѡтаистѣвєнь, намь ѡвѣче вѣвати вѣзлюбленїи вѣтѣвныи поствѣ...* Яцимирский съобщава за още един препис: ГИМ, Син. 332, XVI в., л. 50 об.–86 об.⁷, който и Ю. Бегунов включва в реда на познатите му⁸, но той липсва в посочения ръкопис⁹.

Критическо издание на беседата, придружено с кратък съдържателен анализ на текста¹⁰, осъществява А. И. Яцимирский¹¹ по най-ранния познат препис в третия сборник на Гавриил Урик¹² от 1448 г. Към него възхождат по-късните запазени изводи¹³. Всички те са от един регион – Молдова. Кратката текстологична история показва локално разпространение на това ранно Цамблаково произведение в еднотипни сборници.

Тук *Беседата* се издава по преписа в Щук. 63 с разночетения според БАН 13.3.19. Текстът се подразделя на стилистически периоди; запазват се

⁴ В бялото поле срещу заглавието на Беседата с ръката на скриптора е изписано *цаѡвля*. Кратко описание на сборника вж. у Яцимирский 1898: 34–35; вж. и: Яцимирский 1904: 369–376. – В: Яцимирский 1906: LIII. Вж. и: Бегунов 2005: 113. По същия начин името на автора (*цаѡвля*) е изписано от книжовника Гавриил Урик в полето вдясно от киноарното заглавие на *Мъчение на св. Йоан Нови Белиградски (Сучавски)* в преписа му от 1438 г., на л. 324. – Вж. подр. в: Русев, Давидов 1966: 56–57.

⁵ Описанието на ръкописа вж. в: Яцимирский 1896: 77–84 – там на с. 83–84 е указано, че тази беседа не е спомената в нито един от каталозите с произведения на Цамблак. – В: Яцимирский 1906: LIII. Това потвърждава тезата, че беседата е ранна, от молдовския период на Цамблак. Ръкописът е отбелязан и в: Бегунов 2005: 113.

⁶ Вж. Бегунов 2005: 113. Този препис не е отчетен у Яцимирский.

⁷ Вж. Яцимирский 1906: LIII.

⁸ Вж. Бегунов 2005: 113.

⁹ В описа на листове 50 об.–86 об. в ръкопис № 332 / 973 не е поместена Цамблаковата беседа, а *Беседа в Неделя Православна* на св. Йоан Дамаскин със заглавие: *В нѣлю правѡлѡвнїю и҃ѡана мнїѡа и прѣвїтера дамаскина слово сказꙋющеѣ ѡ ст҃ыѣ и чїтныѣхъ и҃конѣ. ко вєстѡкꙋ хрїтианинѣ. и҃ ко цр҃ѣ костѡтїнꙋ кавалинѣ и на вєсѣ цр҃етїкы и начало: Понѣже о҃убо мнѡзи начѡша сочинѣвати повѣстѣ по бл҃жнѡмꙋ айлоꙋ...*, а на л. 86 об. следва *Прѣкнїе правослѡвнїѣ с римлѡны ѡ прїсѣхѡдѣнїи ст҃го д҃ха*. – Вж. Горский, Невоструев 1857: 774.

¹⁰ Яцимирский 1906: LIII–LX. Кратки бележки по съдържанието на двете беседи вж. и в: Русев, Давидов 1966: 53–56.

¹¹ Яцимирский 1906: 47–55. Вж. и: Матковски 2013: 77.

¹² За сборниците на Гавриил Урик вж. в: Бегунов 2005: 19 и подр. в: Кенанов 2014: 316–317.

¹³ Така и в: Яцимирский 1906: LVII.

всички буквени, пунктоационни и надредни знаци така, както са в ръкописа, титлите се съхраняват. Новобългарският превод е осъществен според двата посочени преписа с оглед точността в съдържателен план и е придружен от обяснителни бележки с цел да се представи богатството на художественния свят и уникалния талант на даровития български богослов и филолог по-ясно и достъпно за съвременния читател.

I. Текст (ГИМ, Щук. 63, 1615 г., л. 82 об.-87)

(л. 82 об.) грѣгѣрїа мнїхѣ и презвїтера, и҃мѣна ѡбїтѣли пантѡкрѣторовы¹⁴. вєсѣда ѡ постѣ, и слѣзѣ. и тако сї' привлїжає сѧ къ бѡу, и ѡ чїтнїи и҃кѡнѧ. рѣна же вѣ въ прѣвѣжѧ нѣла ст҃го поста. в' ѡ¹⁵.

Понѣже оу҃во мнѡгѡи бл҃гѡ ходатаїстѣвень, на ѡвѣче вѣвати възлюбленїи вжїтѣвнїи постѣ. въ тѡ' въ и҃скрѣное покаанїе прїемлѣ, прѣшѣшаго лѣта съгрѣшенїи. И сї, сї' ѡложенїе. слѣзѣми сї' ѡмывающе. такоже нѣкѡторѡж врѣзож стрѣж. и свѣтѣль великѡи ѡнь цѣрь и прѣркѣ. и҃змѣж гл҃а на вѣсѣкж нѡщѣ лѡже моѣ. слѣзѣми моїми постѣла моѡ ѡмѡчѧ. слѣзѣи въ не тѣкмо ѡбразѣ сѧ' покаанїю, нж и съврѣшенїю. и истиннаго къ бѡу присвоенїа. и ниже въ постѣ ѣже є покаанїе истинное крѡмѣ сї' мѡжетѣ вѣти. ниже сї'¹⁶ крѡмѣ поста състѣвлѣти сѧ.

Постїша въ сѧ ниневїтѣне¹⁷ рече. нж мнѡжає плакашѧ. И слышїте възлюбленїи (л. 83) тако и сѧмыи цѣрь съ вѣсѣми и҃же ѡ не' коупно и жїтелїе града ѡ прѣстарѣвшїихъ сѧ оу҃же дѣже и до съсѣщїихъ. въ врѣтище и пѣпелѣ трѡеднѣствовашѧ. не тѣкмо же, нж и скѡти и҃же тѣ' слоужжщеи и тѣ' не причлѣстнїи злѡвѣѧ, пѡвно тѣ' състрадѧхж. идѣже въ врѣтище и пѣпелѣ, къ постѡу, тѣже и къ покаанїюу прѡтѣженѣ. нѣстѣ ли слѣзѣи рѣци ми. идѣже млѧнецъ неїскоу҃созлѡбнїи тѡлико мнѡжѣство тѡлимо глѧдѣ. глѧсы вѣзѡух' наплѣнѣашѣ. не вѣхж ли слѣзѣи. не привлачаахж ли рѣци ми къ рѣнїюу тѣхъ. и тѡ сѧмоє вєслѡвѣснѣ рѣвѣнїе¹⁸ и стѣанїе.

¹⁴ БАН 13.3.19, л. 23 – в бялото поле срещу заглавието с ръката на скриптора е изписано ѡвѣла.

¹⁵ БАН 13.3.19, л. 23 – влѣи ѡче. В Щук. 63 в' ѡ' е изписано в бялото поле срещу заглавието с ръката на скриптора.

¹⁶ БАН 13.3.19, л. 23 – єїж.

¹⁷ БАН 13.3.19, л. 23 – ниневїтѣ.

¹⁸ БАН 13.3.19, л. 23 об. – рѣванїе.

Тѣмже бл҃женныи по́сть. ꙗкоже различныи¹⁹ плѡдовъ ко́рень. и ѿ и́ и́меновѣет сѧ. пристѣпи къ нѣмоу хѡтѧи своѣж сквр҃ьны съвлѣ́щи сѧ. нж въсѣдѣ́шно и ѿскр҃ьно. и готѡвъ вѣдѣши къ свѣ́тлости въскр҃ѣнїѧ. прї́иметь вѡ и́ тебе въ пощенїѧ четвѡродесѧтници. пла́кавша сѧ оу́серѣ́но. иже ниневї́ты приѣ́мыи, и²⁰ три дѣни пока́авшіих сѧ. пристѣпи къ по́стоу ꙗ́ще стѣ́тани ѡврѣ́мене-нень ѣси. и ѣ́лико въ нѣ съпрѣ́вывѣаеши, по то́ликоу сї́ ѡложѣнїѧ ѡцоу́щаеши. не тѣ́кмо же, нж да и²¹ съвъ́коупль рѣ́ж. дѣ́ховна въсѣ́го оу́строит тѧ стѣ́иши по́сть. таково вѡ ѣ́ то́го дѣ́нство.

по́стив во сѧ моу́си, бѣви вѣсѣ́дова на го́рѣ. и за́конода́вецъ нарѣ́че сѧ иже ѡ́ бѧ то́гѧ дѧн'номоу за́коноу. и съмо́три възлю́блене. не вѡ ѡ́вѣ ѡ́ плѣ́ка и зшѣ́'. къ го́рѣ въстѣ́че кѣ(л. 83 об.)сѣ́дѧ бѣви, и за́конополо́женїѧ приѣ́мла. нж ѡ́ плѣ́ка вѡ оу́во вънѣ́ вѣвѣ чювѣстѣ́внѣ, рѧзоу́мнѣ́ же и ѡ́ своѣж плѣ́ти²² по́сто и зшѣ́ и моли́твѡж. въ вѣ́твнѣи онъ въхѡ́дитъ мрѧкъ. бѡу́ слѧвж стѡ́жщѧ. и заѡ́щавѧжшоу лю́дѣ. и прѣ́вѣ́е оу́во, ѣ́гѧ и ѡ́ѡ́ровы ѡ́вцѧ пѧсы чѡ́дна ѡ́но́го видѣ́анїѧ, вѣ́сть зрї́тель иже въ кѣ́пинѣ. сѧпѡ́гъ изоу́ти нѡ́гоу своѣ́ю повѣ́лѣнь вѣ́сть. зѣ́ же не тѧ́ко. и вѡ ѣ́же прѣ́вѣ́е ѡ́вразѡ́ навѣ́че. сїѣ́ дѣ́лѡ́ послѣ́жѣ и зѡ́ли²³.

сѧпѡ́гѡ вѡ и зѡ́уѣнїѧ. мѡ́ртѣ́внѣж нѧшеж плѣ́ти²⁴ тлѣ́нны идо́лоу влѣ́кжщїи мѧ́дрѡвѧнїи назнѧменѧѣтъ ѡ́ложѣнїѧ. ꙗкоже вѧ гѣ́лѧль. къ сѧ́щомоу бѡу́ велї́комоу и стѣ́рашномоу пристѣ́паеши члѣ́²⁵. къ прѣ́сѣ́щестѣ́вномѧ сѧ́щѣствоу, къ съзѣ́телномоу ѣ́ствоу. къ не́изречѣ́нномуу свѣ́тоу. къ не́пристѣ́пномоу вѣ́тѡ. къ не́описѧ́нномуу вѣ́тѡ. къ не́ѡсѧ́заемоу вѣ́тѡ. къ ѡ́но́моу. съзѣ́авшомоу тѧ въ ѡ́дѧмѣ. тѣ́мже ѡ́ложивъ мѧ́дрѡвѧнїи тлѣ́нны. въ²⁶ мнѣ́ пристѣ́пи. пристѣ́пи и просѣ́ти сѧ. и ли́це тѡѡ́ не постѣ́дит сѧ. пристѣ́пи тѣ́ къ мнѣ́ плѣ́тѣ́нны. ѡ́чїстивъ плѣ́ть и дѣ́шж по́сто и мѧ́твѡж. зане́же и ѡ́зъ вѣсплѣ́тнѣи и прѣ́чтѣ́и бѣ́, послѣ́жѣ́ къ тѣ́вѣ́ сѣ́нїдѧ́ не ѡ́стѣ́плъ нѣ́дрѡ́ ѡ́чѣ́скыи. члѣ́къ вѣ́ти съвѣ́ршѣ́нь. и по ѣ́ствоу, и по дѣ́нствѧ. не ѡ́ложнѣ́ плѣ́ть. не гнѧ́шѧж вѡ

¹⁹ БАН 13.3.19, л. 23 об. – различный.

²⁰ БАН 13.3.19, л. 23 об. – липсва и́.

²¹ БАН 13.3.19, л. 24 – нж и да.

²² БАН 13.3.19, л. 24 – и ѡ́ сѧ́мыж своѣ́ж плѣ́ти.

²³ БАН 13.3.19, л. 24 – исплѣ́ни.

²⁴ БАН 13.3.19, л. 24 – мѡ́ртѣ́внѣж нѧшеж плѣ́ти.

²⁵ БАН 13.3.19, л. 24–24 об. – къ сѧ́щомоу пристѣ́паеши члѣ́.

²⁶ БАН 13.3.19, л. 24 об. – къ.

са тѣ въ на́ же хощѣ ѡблѣщи са. нѣ то́ж ѡбоуздаи (л. 84) възыграна́. ꙗко да ѡ сѣ́ ѡчи́стивъ се́бе. възмо́жеши къ прѣ́тѡмъ ми́ѣ. по ꙗ́ко възмо́жно члѣ́скѡи си́лѣ пристѣ́пити. и таи́нствѡ съмо́трянїа мо́его и ѡбразѡ. свѣ́тель вѣ́деш и истиннѣши́и. ꙗ́же съвѣ́дѣт са въ своѣ врѣ́мѣ.

и́зоуи сапо́гъ но́гоу твою́. мѣ́сто вѡ́ на не́мже стои́ши стѡ́ ѣ́. тоу́жѣ ли вєслѡвесный скѡ́товъ кѡ́жа повелѣ́нъ вы́сть ѡлѡ́жити вѡ́видецъ; ника́коже, и́вѡ и мы́ невъзвѣ́ранно са́пѡгы нѡ́сѡще. прѣ́тѡи²⁷ сло́ужѣще въ стѣ́²⁸ мѣ́стѡ пѣ́че ѡно́го и сѣ́неннѣши́и. и никѡ́е же на́ сѣ́хъ радѣ́ възвѣ́ранїе влѡ́дѣти стѡ́ дѣ́ха вы́баетъ. нѣ ꙗ́коже рѣ́хъ и прѣ́ждѣ́, вєслѡвєсныхъ похѡ́тєи ѡлѡ́жити. ꙗ́же по прѣ́тѣ́плєни на́ прѣ́вѣ́шїи ѡ́ и́хъже съмѣ́ртъ. и́вѡ и прѣ́къ се́моу съгласѡу́а разо́умоу ѡ́ члѣ́кѣ, рече́. прилѡ́жи са скѡ́тѡ несъмы́слѣны́, и о́уподо́би са и́́.

Чтѡ́ о́убо, ѡлѡ́жи са́пѡгы ѡ́вїе. съѡлѡ́жи же и тѣ́лєснаа мѣ́дрѡвѡнїа, и́мже ѡ́бразъ ѡ́ни вѣ́хѣ. пристѣ́пи къ кѣ́пинѣ. вѣ́дѣ видѣ́нїе вели́кое ѡ́но. слы́ша вѣ́тѡвѡго глѣ́са разо́умнѣ́. а́зъ е́смь сѡ́и. и прѣ́но сѡ́и²⁹. и съ ѡ́цѣ́мъ и дѣ́хѡ сѡ́и. на послѣ́док же съ вѡ́ми бѣ́. ꙗ́ко да и́саиинъ глѣ́ и́же по тѣ́вѣ вѡ́глєнь вѣ́детъ и́стинєнь покѡ́жѣ. и, не бѣ́ тѣ́кѡю, нѣ бѣ́ въчлѣ́ивъ са. мѣ́рїѣ дѣ́вѡж вєзѣ ѡ́ца неизречѣ́нно рѡ́жєнь. съврѣ́шенъ члѣ́кѣ, о́умнож дѣ́шєж и слѡ́вєснож. не ѡ́пѡливъ въ вѡ́ро́женїи дѣ́вѣ мѡ́тере. ѡ́ то́ж прѣ́тѡи крѣ́вїи пѣ́тъ приѣ́мѣла (л. 84 об.) и́стинно. ꙗ́ко и́стинєнь съзѣ́тель е́ствѡ. и ѡ́смо́днєвно ѡ́брѣ́занъ вѣ́дѣ. и сѣ́мєѡновѣ́ми четвѡ́родѣ́сѡтъднєвєнь, млѡ́нець въ стѣ́лици рѣ́кѡми понє́сєнь вѣ́дѣ. нѣ и иѡ́нново крѣ́тити са и́мѡ крѣ́пїєнїе. и сѣ́ тѣ́вѣ, ѡ́бразъ чѡ́дащѡу са и́ не вѣ́роу́жщѡу ѡ́ мо́его съмо́трянїа вѣ́тѡвѡ вѣ́члєни. кѣ́пїна не съгѡ́ражщїѣ не-вещєстѣ́вны ѡ́гнє́. то́га же и на горѣ́ ѡ́авѡрєтѣ́и прѣ́стѡ́вѣла тѣ́. прѣ́жѣ вѣ́тѡвнѣ́ ми пѣ́ти крѣ́та и стѣ́ти. покѡ́зоу́жщѡу слѡ́вѣ́ своєго вѣ́тѡвѡ о́учєникѡ́. да ꙗ́ко и³⁰ ннѣ́ зрїши ѡ́бразнѣ́. то́гда вѣ́диши и́стинноє вѣ́тїе приѣ́мши. и то́га рече́ши ми. ннѣ́ вѣ́дѣ тѣ́ разо́умно. и сѣ́псє́ ми са дѣ́ша, и лѣ́стєць нарече́нь вѣ́дѣ. и свѣ́занъ къ каи́фѣ́ вє́дєнь вѣ́дѣ. и распѣ́ вѣ́дѣ. и кѡ́пїе́ въ рѣ́бра пробѡ́дєнь вѣ́дѣ. и погрѣ́вєнъ вѣ́дѣ. и трѣ́тїи днѣ́ въскрѣ́нѣ́.

²⁷ БАН 13.3.19, л. 25 – вѣи прѣ́тѡи́мъ.

²⁸ БАН 13.3.19, л. 25 – стѣ́ннѣши́и.

²⁹ БАН 13.3.19, л. 25 – а́зъ е́смь сѡ́и. а́зъ е́смь сѡ́и, и прѣ́сно сѡ́и.

³⁰ БАН 13.3.19, л. 25 об. – да ꙗ́же.

вѣдѣете ли възлюбленіи, какъвѣи вѣтвными мѡѡси спѡби сѧ тайнствѡ. по ѡвразнѡ ѡлѡженіи плѣскѣи мѡдровѡніи сѧпѡгъ; оувѣдѣете ли какъвѣи причлѣсти сѧ. навѣкѡете ли какъвѣими ѡглѣси сѧ. "Елма оѡво вестрѡстнѡу вѣти и прѣбѡчищенѡ навѣче хотѡщѡмоу кѣ тайнствѡ вѣтвѡ пристѣпати. законодѡждѡу бѡу. поствѡ ѡчистѣи сѧ вѣсхѡди. и рѡкѡма приѣмлетъ бѡписѡнныѡ скриѡали, іако да тѣи навѣкнеши чистѣти сѧ вѣтѣвныи поствѡ. и гѡтѡвъ вѣти кѣ вечери тайнства влѣнѣго. да не вѣ сѡ' сѣвѣ (л. 85) іаси и пѣши.

пѡствѡ, и чистѡта ѣ, и чищеніе, и ѡ прѡркѣ нѡ' прѡѡвѡраѡѣ. Постѣи сѧ илѣи. и нѡво закѡлѡчи. г' лѣта, и мѣць шѣствѡ. Постѣи сѧ даніилъ, и аггѡла вѣдѣ на рѣцѣ хѡварѡ. наоѡчѡѡца тѡго лѣтѡу своѡвѡждѣніѡ людѣи ѣже ѡ плѣнѣніѡ. и вѣчлѣнѣи сѡна бѣѣа, вѣрѣменю. и скѡнчѡніѡ вѣка. и ѡвѡщѡмѡ вѣскрѣніѡу. Постѣишѡ трѣе ѡтрѡѡци црѣтѣи. и много вѣплѡменныи³¹ хѡлдеискыѡ пѣщи плѡмень, на рѡсѡ прѣвлѡѡжишѡ. ѡвѡразъ бѣвѣше тайнствѡ влѣти. и црѣво ѡвличѣшѡ вѡзѡуміе. зѡлатѡго ѡвѡраза иѡлѡ не поклѡнше сѧ.

Такъвѣи бѡгѡ хѡдатѣи ѣ бѡжѣныи поствѡ. Такъвѣи спѡбѡвѣетъ дѡрѡѡ. Оицевыми ѡвлѣтѡлѣствѡѣ. иже тѡго лѡвѡщѣихѣ. Постѣи сѧ, свѣтѡ оѡво и мѡтъ лицевѡ ѡвѡраза. свѣтѡлѣши же дѡшевное оѡстроѡніе. Постѣи, повѣдѣитѣлъ стрѣтѣ вѣ иѡтинѡ. Постѣи, сѡмого дѣѡвола низлѡжитѣлъ. иже вѣ рѡи дрѡвле невѣзѡрѡжаніе нѡ оѡкрѡшаго. Сѣго поствѡ, и гѣ нашѣ и бѣ поствѡ сѧ. нѡ наоѡчѡѡ сѣцевѣи ѡрѡжѣтѣ ѡплѣчѡти сѧ, и ѡгѡнѣти кнѡѡа тѣмы. иже іако лѣвъ рѣкаѡ ѡвхѡдитъ иѡскѣи кѡго поглѣтитѣи.

Вѡзлюбѣиѡ оѡво ѣгѡ вѣсѣдѡшнѣ вѡзлюбленіи. и вѡ не тѣкѡ стѣтѣ дѡроѡетъ своѡвѡжѣніе, и грѣхѡ ѡвлегчѣніе. нѡ и величѡишѡи нѡ' рѡдѡсти нѣѣ вѣствѡ винѡвѣнъ. вѣ прѣвѡи нѣли сѡго своѡго вѣхѡда. чѣтныи икѡнѡ поклѡнѣніѡу прѣчѣтѡго ѡвѡраза сѡсѡва. и тѡго прѣтѡе рѡжѡшѡ мѣтрѡ, и сѣтѣ вѣсѣ'. (л. 85 об.) и мѣже крѡсѡтѡ бѡгѡчѣтѣи вѣсприѣмши црѡкви и³² вѣсѣлит сѧ и прѡзѡнѡетъ сквѣрѣнныѡ икѡновѡрѣцѣ ѣрѣси и змѣнѣвши сѧ. не вѡ иѡлѡ поклѡнѣ сѧ илѣ дѣскѡ и шарѡвѡ чѣствѡ принѡсѣи. іакоже они злѣ и мѡрѡствѡѡѡ и влѡдѡ. нѡ неѡписѡнна оѡвѡ по вѣтѣвнѡмоу ѣствѡ. вѣрѡѡѣ и иѡспѡвѣдоѡѣ гѡ нашѡго іѡ' хѡ и бѡ. и невѣдѣима, и неприкоснѡвѣна. по тѡмоѡѡѣ вѣтѣва сѡщѣствѡу. описѡнна же и

³¹ БАН 13.3.19, л. 26 – вѣспѡленныи.

³² БАН 13.3.19, л. 26 об. – липсѡва и.

видима и ѝсцѣаема. поистинномоу³³ же и неѡлѡжномоу³⁴, нестѣлѣнно стѣдѣнившѣи сѧ томиѧ, члчкѡмоу³⁵ ѣствоу. Тѣмже и ѡ лѡбве иже къ томоу спсоу и бѣ и съзѣателю ми³⁶ тогѡ раби недѡинѣи. иже прѣтож егѡ искоупленѣи крѣвѣж. тогѡ вжтвнѡмоу ѡбразѡу на икѡнѣ поклѡнѣем сѧ. и цѣлоуѣ, и ѡсцѣаем сѧ. и вжщжа жѣзни сѣ ради надѣжжѣ имамы.

Чѣсть вѡ ѡбразѧ на прѣвоѡбразное въсхѡдитъ. ꙗкоже рече мнѡгыи въ вжтвнѣ василѣе. Пѡбнѣ же и прѣтож тогѡ мѣре на икѡнѣ живописѡуѣ, дѣтѣвнѣи ѡбразъ ꙗкоже вѣ въ жѣтѣи. и чѣтѣ и поклѡнѣем сѧ. и цѣлоуѣ, и ѡсцѣаем сѧ. тож мѣрѣни ми мѡлбани оупѡважше мѣтѣ ѡврѣсти въ дѣнь сѣднѣи. ꙗкоже и стѣ въсѣ'. сцѣннѣи ѡбразы живописѣ на дѣскы и стѣнѣ³⁷. и лѡбовѣж цѣлоуѣ чѣтѣжше же и поклѡнѣжше сѧ. ꙗко искрѣнѣи оугѡдникѡ спса нѡшего бѧ³⁸. ѡвѣ оубо ѡ тогѡ вжтвнѡи проповѣдѣи плѣтѣи и крѣви не пощѣдѣвшѣи. ѡвѣ (л. 86) же дѣже съмѣрти³⁹ ѡ оучѣтелствѣи блгѡчѣтѣи и правѣи цѣркве велѣнѣи. въсѣдѣшнѣ потѣцавшѣи сѧ. ѡвѣм же тогѡ⁴⁰ ради лѡбве, прѡтѣженѣишии пощѣнѣемъ. и стѣрѣнѣи и слѣзѣми. зѣмож же и знѡе и въсѣнѡщнѣи стѡнѣи сѣе оутѡмивши. и своѣи плѣтемъ вывшѣихъ прѣмѣдрѣи мѣчитѣлѣ.

Ради вѡ ѡбразъ⁴¹ на сѧмѣжѧ възвѡдим сѧ истинѣж. ктѡ вѡ ѣѣлѣ ви рѣцѣи ми гѧ нѡшего иѣ хѧ по члчкѡмоу и прѣчѣтомоу егѡ ѡбразѡу, въ плѣтѣскѡ егѡ съмѡтрѣнѣи кѧковѣ вылѣтѣ'. ꙗще не на икѡнѣ въѡбразѣнѣи цѣркве прѣдѣати хѡтѣжж. иже тогѡ сѧмѡвидѣци и таиннѣици. ꙗкоже и прѡдѣвѣж егѡ мѣре. Ктѡ же ли прѣтѣлѣ и крѣтѣлѣ. илѣи пѣтра и пѣвла прѣмѣдрѣи⁴². и по радѣ прѡчѣихъ

³³ БАН 13.3.19, л. 27 – поистинно.

³⁴ БАН 13.3.19, л. 27 – неѡлѡжно.

³⁵ БАН 13.3.19, л. 27 – члчкѡмоу.

³⁶ БАН 13.3.19, л. 27 – ми.

³⁷ БАН 13.3.19, л. 27 об. – на дѣскаж же и стѣнѣ.

³⁸ БАН 13.3.19, л. 27 об. – спса нѡшего и бѧ.

³⁹ БАН 13.3.19, л. 27 об. – дѣже до съмѣрти.

⁴⁰ БАН 13.3.19, л. 27 об. – тогѡвы.

⁴¹ БАН 13.3.19, л. 27 об. – Ради вѡ оубо ѡбразъ.

⁴² БАН 13.3.19, л. 27 об. – врѣхѡвнѣи. Според А. И. Яцимирский тази замяна е характерна за буковинския преписвач (ръкописът е преписан в манастира Драгомирна за митрополит Анастасий Кримкович) в началото на XVII век, когато обичайните епитети, използвани за св. апостоли Петър и Павел – *върховни* и *тървовърховни* могли да послужат като обвинение в неправославие на автора и когато такава обвинение действително е предявено относно Григорий Цамблак. – Вж. Яцимирский 1904: 435–438, Яцимирский 1906: LIV.

сѣтихъ. аще не по оуставоу црковному въѡвращали сѧ въша тѣ сѣти ѡбрази. ннѣ же, слышаше оубо въ вѣтвнѣхъ ѡнѣхъ ѡ немь. вѣтвнаго сѣмотрѣнїа таинства. и зрѣше очима въѡвращена на чѣстныи икѡнѣ. на самѣхъ онѣхъ разоумѡ възвѡдим сѧ истинѣ.

И аще оубо того прѣтое рождество ѣ. съгласныи ради слышанїа и видѣнїа. вѣфлѣемскому сѣтмоу вртѣпоу⁴³. онѡмоу прѣстоати нещѡуемь. и томоу съ агглы и пастыри славослѡвїе принѡсити.

И аще срѣтенїе ѣ. ѡ иже слышии и видимь, сѣтлица прагоу мнїи сѧ прѣстоати и коупно съ сѣменовь на свой рѣкѣ того нѡсити.

И аще крщенїе. на іорданскыихъ (л. 86 об.) того нѡсити⁴⁴ строуѧ въ мѣнѣхъ сѧ стоати. и съ іоанномь чѡдити сѧ таинства краинемоу съхѡжденїоу. и сѣтѣхъ трѣхъ таинствѣхъ истинномоу⁴⁵ наоучати сѧ, ѡца оубо свѣтелствоужа. сѣна же свѣтелствоужаго, и прѣтѣи дѣхъ. въ видѣнїи⁴⁶ съхѡдѣцаго голѣбини.

И аще въскрѣшенїа лазарево. ѡ иже слышашѡ въ ѡнѣхъ. и на икѡнѣхъ видѣхѡ. оучителевыи прѣтѣи нѡга съ мѡрож и мѡрїж. припадати съзрѣцаѣ. тогоже слѣзѣца оубо закѡнѡ ѣства чѣча. властїж же вѣтвѣ мрѣтвомоу повелѣважца и зѣти. и лазара исхѡдѣца оукрѡими ѡвѣзана.

И аще цвѣтонѡсїа свѣтлыи празникъ. слышии оубо въ цркви иже тогда сѣдѣавше сѧ. зрѣше же истинны онѡхъ въѡвращенїе на икѡнѣ, и вѣтвнѡхъ любовїж распѣлѣени. тѣмо мыслѣнѣ въ сѣтѡ ѡврѣтаем сѧ градѣ. сѣца наша въ мѣсто рїзѣ дѣтѣи повѣдителю и повѣдѡдавцоу пѡстїлажце. и съ ѡтрѡкы зѡвжце. ѡсанна сѣноу дѣдвоу по чѣтвоу. и сѣноу бѣжїоу по вѣтвоу.

И аще вѣтвное прѣѡвращенїе на икѡнѣ оузрїимь. оумѡ на фавѡри бѣваѣ. и прѣвѣтвнѣи онѣмь ѡсїаваѣ сѧ свѣтѡ, истинно бѣвшїи ѡ прѣтѣхъ плѣти бѣ слѡва, показѡужца слѡвѣхъ своѣхъ оученикѡхъ своїхъ.

Кто же толико нечѡвестѣвень, и каменосѣченъ. болноѣ распѣтїе вѣчнее зрѣ на икѡнѣ. не оумилит сѧ и не прослѣзитъ; въ пѣмѣхъ приходѣхъ иже тога (л. 87) ѡ іудѣи сквернѡоубїиствѣнныи сѣдѣанныи томоу пакѡсти. иже въ сѣхъ пострѣа плѣтїж сѣнѣ бѣжїи. да на ѡ клѣтвы своѡдїти прѣѡчѣла.

⁴³ БАН 13.3.19, л. 28 – вртѣнѣ.

⁴⁴ БАН 13.3.19, л. 28 – липсѡва того нѡсити.

⁴⁵ БАН 13.3.19, л. 28 – истинно.

⁴⁶ БАН 13.3.19, л. 28 – видѣ.

Въ лѣпѣотѣ оубо дрѣвнаѣ своѣ красѣотѣ въсприѣть цѣркви хѣва. Чѣтныи икѣны въдржѣнїемь. и лииже ꙗко рѣсны златыми, ѡдѣанна и прѣиспѣщренна трѣбжествуеть. съ нами своии чѣды прѣзѣнжши желѣемыи прѣзникъ ѡбновленїи. ꙗко ѿ зїмы и боурѣ злѣчїтївыи ересѣ. къ вѣснѣ прѣшѣши мыслѣнѣи икѣннаго слѣкаго зрѣнїа же и поклѣненїа. и вѣ сї ѡбезчѣстїтеле икѣновѣрци⁴⁷. до концѣ сї потрѣбити и без вѣсти сътворити потрѣщавшии сѣ. сѣми без вѣсти выша потрѣбиша сѣ⁴⁸, прѣведный сѣдѣ бжїа гнѣва. мы же веселии сѣ и прѣзнуѣ дѣовнѣ. слѣваще иже на даровѣвашаго прѣчѣтаго своего ѡвѣраза икѣнѣ видѣти и поклѣнити сѣ и ѡблѣвѣзати. прѣѡчищшии сѣ прѣваго⁴⁹ чїстаго поста сѣмїцеж. нѣ иже на рѣдѣсти неїзгѣланныи исплѣни въсприѣтїемь вжѣтвныи икѣны, да спѣвїть чїсто же и непорѣчно на прѣкити поста сѣценное пѣприще и неѡсѣжденно прїити къ свѣтлѣсти въсѣренїа. ꙗко тѣмоу подѣваеть слѣва и чѣсть и великолѣпїе. съ безначѣлнымии егѣ ѡцѣ, и прѣтѣи и блѣгѣи, и живѣтворѣщїи егѣ дѣоми. и нѣ же, и въ нескѣнчѣемыи вѣкѣи. а ми :~

II. Превод

От Григорий монах и презвитер, игумен на Пантократоровата обител (Цамблак). Беседа за поста и сълзите, и че с тези се приближаваме до Бога; и за честните икони. Казана в Първата неделя на Светия пост. Благослови, отче.

Понеже божественият пост, възлюбени, обикновено ни посредничи за [извършването на] много добри дела, в този ще получим искрено покаяние за [сторените] в предходната година съгрешения и така опрощение на тях [ще постигнем]. Тях сълзите ги отмиват като някаква бърза вода. И свидетел е великият онзи цар и пророк: „измивам, казва, всяка нощ леглото си, с моите сълзи постелята си обливам“⁵⁰. Сълзите са израз не само на покаянието, но и на съвършенството, и на истинското присъединяване към Бога. И постът, който е истинно покаяние, не може да бъде без тях [сълзите], нито те [сълзите] извън поста се проявяват.

„Постиха ниневитяните, каза, но много повече оплакваха себе си“⁵¹. И чуйте, възлюбени, че и самият цар с всички, които са около него, също и жителите на града – от старците даже и до кърмачетата – във вретиче и

⁴⁷ БАН 13.3.19, л. 29 – ѡбезчѣстїтеле икѣновѣрци паче же хѣвѣрци.

⁴⁸ БАН 13.3.19, л. 29 – потрѣблѣше сѣ.

⁴⁹ БАН 13.3.19, л. 29 об. – прѣвож.

⁵⁰ Пс. 6: 7.

⁵¹ По Иона 3: 7–9.

пепел триденствуваха. Не само [те], но и добичетата, които им служеха и които нямат участие с тях за нещастieto, подобно на тях пострадаха⁵². Където са вретиче и пепел спрямо поста, а също и спрямо силното покаяние, не са ли сълзите, кажи ми? Където гласът на такова множество мъчително гладуващи невинни (в страданието) младенци изпълваше въздуха, не бяха ли сълзи [проливани]? Не привличаха ли тях [сълзите], кажи ми, към риданието и [към] самия този рев и страдание на безсловесните?

Затова блаженият пост и е, и се нарича корен на различни плодове. Пристъпи към поста [ти], който искаш от своята сквернота да се отървеш, но вседушно и искрено, и ще бъдеш готов за светлината на Възкресението. Ще приеме и теб, като оплакваш себе си усърдно в Четиридесетницата на въздържанието⁵³ [Този], Който прие ниневитяните, които три дни се покаяваха. Пристъпи към поста, ако си обременен от страстите⁵⁴, и доколкото съпребиваваш в него, дотолкова ще намериш опрощение. Не само това, но и най-общо да кажа: целия ще те направи духовен светейшият пост – такава е неговото действие.

Моисей, след като пости, беседва с Бога на планината и се нарече законодател, на когото тогава от Бога бе даден законът⁵⁵. И виж, възлюбени, възкачи се на планината да беседва с Бога и да приеме законоположението не веднага като напусна множеството, но [преди това] като беше извън гълпата по чувство и разум и чрез пост и молитвата⁵⁶ от самата своя плът излязъл, влезе в Божествения мрак⁵⁷, където Бог стои и завещава закона на хората. И по-рано, когато беше свидетел на онова чудно видение в къпината като пасеше Иоторовите овце, бе задължен да събуе обувката от нозете си⁵⁸, [но] тук не е така. Защото, което първо чрез образи научи, това по-късно на дело изпълни.

Събуването на обувката означава отхвърляне на умъртвената наша плът, която ни влече чрез помисли към тленните идоли⁵⁹. Както би казал,

⁵² Вж. Иона 3: 4–10.

⁵³ Великия пост.

⁵⁴ *Страстите* са телесните и душевните страдания / мъчения, душевните вреди, които понася човекът като резултат от подчинението на “закона на греха” (вж. Рим. 7: 18, 22–23). Волята на страстите е външна за човека (те го подчиняват), т. е. различна е от свободната воля, която е свойство на душата, сътворена по образ Божи. Според преп. Йоан Синайски *ѣже страсти своѧ исполнѧти, тѣхъ ради ѿ бѣга разлѣчат се* (Лествица 1647: 336).

⁵⁵ Вж. Изх. 19: 1–3; 24: 12–18; 31: 18.

⁵⁶ Изх. 34: 28.

⁵⁷ Вж. Изх. 20: 21.

⁵⁸ Изх. 3: 1–5.

⁵⁹ Вж. 1 Иоан 2: 15–16.

към Истинния⁶⁰ пристъпваш, човече, към Сврѣхсѣщностната сѣщност⁶¹, към естеството на Създателя⁶², към неизречимата Светлина⁶³, към неприсътпното Божество⁶⁴, към неизобразимото Божество⁶⁵, към неосезаемото Божество⁶⁶, към Онзи, Който те създаде в Адам⁶⁷. Затова, като оставиш тленните помисли, пристъпи към Мен. Пристъпи и се просвети⁶⁸. И лицето ти няма да се посрами. Пристъпи ти към Мен плътски, като очистиш тялото и душата [си] с пост и молитва, понеже и Аз, безплътният и пречистият Бог, после ще снизходя към теб, без да отстъпя от Отеческото лоно, бидейки Човек съвършен и по природа, и по действие. Не отхвърляй тялото – не се гнуся от него, в което ще се облека, но обуздай неговите трепети. Защото, като очистиш себе си от тях, ще съумееш да пристъпиш към Мене Пречистия, доколкото е възможно за човешките сили, и ще бъдеш най-истинен свидетел на тайната на Моя промисъл⁶⁹ и знамение⁷⁰, които ще се сбъднат в свое време⁷¹.

*Събуи обувката от нозете си – мястото, на което стоиш, е свято*⁷². Чужди ли кожи на безсловесни добичета е заставен да отхвърли Боговидецът? Никак! Понеже и ние, които безпрепятствено носим обувка, предстоим пред Бога, като служим в по-свети места от онова и по-свещени. И без никаква пречка поради тях върху нас пребивава благодатта на Светия Дух, но, както казах и преди, като отхвърлим похотта на безсловесните, която след престъплението⁷³ ни привнесоха [и], от които беше смъртта⁷⁴.

⁶⁰ Вж. Йерем. 10: 10.

⁶¹ Вж. Иоан 1: 18.

⁶² Вж. Римл. 1: 20.

⁶³ Вж. Мат. 11: 27.

⁶⁴ Вж. 1 Тим. 6: 16.

⁶⁵ Тук става въпрос за неизобразимостта на Божеството, за разлика от иконните изображения на Богочовека Христос. – Вж. подр. в: Успенски 2001: 119–154.

⁶⁶ Вж. Бит. 1: 2; Иоан 4: 24; 2 Кор. 3: 17 и др.

⁶⁷ Вж. Бит. 1: 26–27; Пс. 103: 24 и др.

⁶⁸ Вж. Иоан 6: 45 вр. Ис. 45: 13; Иер. 31: 34.

⁶⁹ Вж. Ефес. 2: 4–5; 1 Иоан. 4: 10,19.

⁷⁰ Вж. Иоан 3: 16 вр. Иоан 6: 51.

⁷¹ Вж. Тит. 1: 2–3.

⁷² Изх. 3: 5.

⁷³ По Бит. 3: 1–13.

⁷⁴ В библейския разказ за грехопадението е указано, че прародителите не сами стигнали до съблазън, но били въввлечени в това състояние от *изкусителя* (Бит. 3: 1–6) – дявола, приел *образ на змия* (Иоан 8: 44). Престъпването на Божията заповед поразило самата природа на човека (Римл. 6: 7, 7: 22–23). Нравствените последици от греха са гордостта и похотта: *гордостта* се проявява като самомнение, егонизъм, превъзнасяне, презрение към другите хора, себелюбие, тщеславие; *плътската похот* е отслабване властта на духа над тялото, подчинение на низшите, плътските желания; *похотта на очите* е почитането на лъжливите идоли и привързаността към светските удоволствия, завистта и лукавството (по 1 Иоан 2: 15–16). Физическата последица от грехопадението е подчинението на *тлението* – действието на разложението

Затова и Пророкът, единокласен с това по разум, каза за хората: *присъедини се към неразумните добичета и се уподоби на тях*⁷⁵.

Какво именно? Отхвърли общата сега, отклони [заедно с тях] и телесните помисли, чиито образ бяха те, пристъпи към къпината! Видял онова велико видение⁷⁶, чу Божествения глас по разум⁷⁷: *Аз съм вечно Съществуващият*⁷⁸, и с Отца и Духа съм вечно Съществуващият⁷⁹. Накрая, *с вас е Бог*⁸⁰! – За да покаже, че е истинен Исаевият глас⁸¹, който за теб ще бъде изречен от Бога, и не само от Бога, но от въчеловечилия⁸² се Бог: роден от Майка Дева⁸³ без [земен] отец неизречимо⁸⁴, съвършен човек – разумен по душа и силен в словото, не изгорил в Богородението Девицата Майка, от чиито пречисти кърви наистина приел плът⁸⁵ като истинен Създател на [човешката] природа⁸⁶; и осемдневен ще бъде обрязан⁸⁷; и четирисетдневен младенец от Симеоновите ръце в светилището ще бъде понесен⁸⁸; но и с Йоановото кръщение ще се кръстя⁸⁹. И ето ти пример – на чудещия се и на невярващия [говоря] – за Моето промислително въчеловечаване на Божеството: къпината, която не изгаря от невеществения огън⁹⁰. Тогава и на Таворската планина, преди кръста и страданията на Божествената Ми плът, ще ти предложи [пример], който показва славата на Моето Божество на учениците [Ми]⁹¹, за да може сега, като гледаш символите, тогава да видиш приелите истинно битие [събития]. И тогава ще ми кажеш: сега те видях с разума си и се спаси душата ми! И прелъстител

(болести, бедствия, тежък труд) и *смъртта* като възмездие за греха (Бит. 3: 12; Прем. Сол. 2: 24; Римл. 5: 12, 6: 23).

⁷⁵ Пс. 48: 13.

⁷⁶ Изх. 3: 3.

⁷⁷ Изх. 3: 4.

⁷⁸ Изх. 3: 14. Йахве, ó űν, **Ūий** – вечно Съществуващият. Този термин сочи самообитността на Бога.

⁷⁹ Тук се подчертава догматът за Св. Троица.

⁸⁰ Ис. 8: 10; 41: 10 и др. Вж. и: Ис. 7: 14; 9: 6.

⁸¹ Вж. Ис. 41: 14 вр. 42: 1–7.

⁸² Терминът, според Халкедонското вероопределение, разкрива вярата в Исус Христос като Син Божи, възприел при въплъщението Си не отделна човешка личност, а цялостната човешка природа, която осветил, възвисил и обожил. – Вж. подр. в: Коев, Бакалов 1992: 116–118.

⁸³ Вж. Ис. 7: 14, 9: 6.

⁸⁴ Свръхестествено, тайнствено, непостижимо. Вж. подр. в: Помазанскій 1992: 136–141.

⁸⁵ Авторът разяснява въпроса за приснодевството на Божията Майка.

⁸⁶ Тук става въпрос за Божеството в Христа.

⁸⁷ Лука 2: 21.

⁸⁸ Вж. Лука 2: 22–35.

⁸⁹ Мат. 3: 13–17; Марк. 1: 9–11; Лука 3: 21–23; Иоан 1: 29–34.

⁹⁰ Изх. 3: 3.

⁹¹ Мат. 17: 1–9; Марк. 9: 1–9; Лука 9: 27: 36.

ще бъде наречен, и вързан при Каиафа ще бъде отведен⁹²; и ще бъде распнат⁹³; и с копие в ребрата ще бъде прободен⁹⁴; и погребан ще бъде⁹⁵; и в третия ден ще възкръсна⁹⁶.

Видяхте ли, възлюбени, с какво Божествено тайнство се сподоби Моисей след образното отхвърляне на плътските помисли⁹⁷ чрез обущата? Проумяхте ли с какво [тайнство] се причасти⁹⁸? Научихте ли за какви [тайни] се подготви⁹⁹? Когато желаещият да пристъпи към тайнството на Божеството и предварително очистил се от страстите чрез поста, както е заповядал Бог, се възкачва и с ръце приема богописаните скрижали¹⁰⁰, тогава [и] ти да се научиш да се очистиш с божествения пост и да бъдеш готов [да пристъпваш] към Тайната вечеря на Владиката¹⁰¹, та да не ядеш и пиеш за свое осъждане¹⁰².

Постът е и чистота, и очистване, и [той] от пророците ни е предизобразен: пости Илия и небето заключи за три години и шест месеца¹⁰³; пости Даниил и видя Ангела на реката Ховар, който го научи за времето на освобождението на хората от пленничеството и за времето на въчеловечаването на Сина Божи, и за свършека на света и за общото възкресение¹⁰⁴; постиха тримата царски отроци¹⁰⁵ и силно разпалените пламъци в халдейската пещ¹⁰⁶ на роса се превърнаха, бидейки [пред]образ на тайната на благодатта¹⁰⁷, и [отроците] изобличиха царевото безумие, като не се поклониха на златния образ на идола¹⁰⁸.

На такива блага е ходатай блаженият пост. С такива дарове сподобява. По такъв начин облагодетелства [тези], които го обичат. Който пости има светъл вид на лицето, по-светло е и душевното му състояние. Постът наистина е победител на страстите. Постът поваля самия дявол, който в рая

⁹² Мат. 26: 55–68; Марк. 14: 46–65; Лук. 22: 52–54; Иоан. 18: 12–14.

⁹³ Мат. 27: 27–35; Марк. 15: 12–28; Лук. 23: 24–38; Иоан. 19: 14–22.

⁹⁴ Иоан. 19: 31–36.

⁹⁵ Мат. 27: 57–60; Марк. 15: 42–47; Лук. 23: 50–54; Иоан. 19: 38–42.

⁹⁶ Мат. 28: 1–8; Марк. 16: 1–8; Лук. 24: 1–9; Иоан. 20: 1–18.

⁹⁷ Изх. 3: 5.

⁹⁸ Изх. 3: 2–4.

⁹⁹ Изх. 3: 6–10.

¹⁰⁰ Вж. Изх. 19: 3, 9, 11–12, 17–20; 20: 21; 31: 18.

¹⁰¹ Вж. Мат. 26: 19–28; Марк. 14: 22–24; Лк. 22: 17–19; 1 Кор. 11: 23–26.

¹⁰² Вж. 1 Кор. 11: 26–29.

¹⁰³ 3 Царств. 17: 1.

¹⁰⁴ Вж. Дан. 2, 7–12.

¹⁰⁵ Ананий, Азарий и Мисаил. Вж. Дан. 1: 19 вр. Дан. 1: 5–17.

¹⁰⁶ Вж. Дан. 3: 19, 46–48.

¹⁰⁷ Вж. Дан. 3: 49–50.

¹⁰⁸ Вж. Дан. 3: 91–95 вр. Дан. 3: 1–18.

в древни времена поради невъздържанието ни похити¹⁰⁹. С този пост и нашият Господ и Бог пости¹¹⁰, като ни научи с това оръжие да се опълчваме и да прогонваме княза на тъмнината, който като ревящ лъв обикаля и търси кого да погълне¹¹¹.

Да го възлюбим¹¹² от цялата си душа, възлюбени! Защото дарява не само освобождение от страстите и облекчение от греховете, но е причина и на най-голяма радост за нас сега, в Първата неделя на своето свято начало, с поклонението на честните икони – на пречистия образ на Спасителя и на пречисто родилата Го Майка, и на всички светии. Църквата се весели и празнува като възприе тяхната красотата на благочестието [и] като се освободи от скверната ерес на иконоборците – защото те и зле мъдруват, и пустословят. Не на идоли се покланяме или на дъски и цветове чест принасяме. Но вярваме в Неизобразимия по [Своята] Божествена природа и изповядваме нашия Бог и Господ Иисус Христос и невидим, и неизменен по [Своята] Божествена същност, и изобразим и познаваме, и осезаем по [Своята] човешка природа – наистина неразлъчно, неслитно съединили се в Него¹¹³. Затова и от любов към този Спасител и Бог, и Създател ние, Неговите недостойни раби, които сме изкупени с пречистата Му кръв, се покланяме на Неговия Божествен образ, [изписан] на иконите, и целуваме, и се освещаваме, и поради това имаме надежда за бъдещия живот.

*Честта, [отдавана] на образа, минава върху първообраза*¹¹⁴, както каза великият сред божествените [мъже] Василий¹¹⁵. Подобно живописваме на икони и Неговата пречиста Майка, която с живота си [на земята] бе пример на целомъдрието, и Я почитаме, и се покланяме, и целуваме, и

¹⁰⁹ Вж. Бит. 3.

¹¹⁰ Мат. 4: 1–11.

¹¹¹ 1 Петр. 5: 8.

¹¹² Поста.

¹¹³ Тук Григорий Цамблак изповядва съборното определение за ипостасното единство и различието на двете природи в Христа (*христологическия догмат*), изразено с термините, възприети на Четвъртия Вселенски събор. Терминът *неразлъчно* (заедно с термина *неразделно*) показва, че божествената и човешката природа в Христа не са две отделни една от друга личности, които са съединени помежду си само нравствено; тези две природи образуват едно лице, една личност. С термина *неслитно* е подчертана неслитността на природите в Христа, т. е. със съединението не се отрича различието между двете природи, но се запазва свойството на всяка от тях и двете се съединяват в едно лице и в една ипостас. – Вж. подр. Коев, Бакалов: 116.

¹¹⁴ Точен цитат от текста на съборното вероопределение от Седмия Вселенски събор. – Вж. Коев, Бакалов 1992: 138.

¹¹⁵ Като цитира думите на св. Василий Велики, Седмият Вселенски събор постановява: „Защото *честта, отдавана на образа, минава върху първообраза*, и който се покланя на иконата, покланя се на съществуването на изображения на нея”. – Вж. Коев, Бакалов 1992: 138; Успенски 2001: 105, 109.

се освещаваме, като се уповаваме чрез нейните майчински молитви да придобием милост в Съдния ден. Така и на всички светии свещените образи живописваме на дъски и стени¹¹⁶, и с любов целуваме [този], когото почитаме и на когото се покланяме като на най-близък угодник на нашия Спасител и Бог¹¹⁷: някои заради Неговата божествена проповед не пощадиха плътта и кръвта си¹¹⁸, някои пък заради учението за истинното почитане на Бога и правдивите заповеди на Църквата вседушно се стараеха дори до смърт, а някои заради любовта към Него с най-продължително въздържание и страдание, и сълзи, и с всенощно бдение в студ и зной изтезаваха себе си, бидейки премъдри мъчители на своята плът.

Посредством образа се въздигаме до самата истина. Кой би видял, кажи ми, какъв е бил нашият Господ Исус Христос по човечество и Неговия пречист образ в телесния му вид, ако не Го предаваха в Църквата изобразен на икона тези, които са Го видели с очите си и посветените в тайната? Също и Приснодевата, Неговата Майка? Кой ли пък – Предтечата и Кръстителя, или Петър и Павел върховните [апостоли], и в този ред – останалите светии, ако не бяха се изобразявали според църковното определение¹¹⁹ техните свети образи? Сега, като чуваме нещо из Божественото Евангелие за Неговата Божествена тайна на домостроителството¹²⁰ и като виждаме с очи изобразеното на честните икони, възхождаме с разума си до самата онази истина¹²¹.

И ако е Неговото пречисто Рождество, поради сходството между чутото и видяното ще си мислим, че присъстваме в онази свята Витлеемска градина и на Него с ангелите и пастирите славословие ще принесем¹²².

Ако е Сретение, от това, което чуваме и виждаме, ще си представим, че предстоим на прага на светилището и заедно със Симеон Него на своите ръце ще носим¹²³.

¹¹⁶ Според съборното вероопределение от Седмия вселенски събор. – Вж. Коев, Бакалов 1992: 138.

¹¹⁷ Вж. Мат. 10: 41.

¹¹⁸ Вж. Евр. 11: 35–37.

¹¹⁹ Авторът има предвид съборните вероопределения относно иконността на образа и почитането на иконите, формулирани на Пето-Шестия и Седмия Вселенски събори. – Вж. подр. в: Успенски 2001: 72–79, 94–118; Коев, Бакалов 1992: 136–145.

¹²⁰ За домостроителството (гр. οἰκονομία) на нашето спасение вж. в: Ефес. 1: 3–10.

¹²¹ Вж. Иоан. 14: 6.

¹²² Вж. Мат. 2: 9–11; Лук. 2: 4–20.

¹²³ Вж. Лук. 2: 21–35.

Ако [е] Кръщение [Господне]¹²⁴, при Йорданските води ще предположим, че стоим и с Йоан ще се чудим на тайнството на крайното снизхождение¹²⁵, и ще се научим за истинната тайна на Света Троица: Отец свидетелстваше за Сина [Който] бе засвидетелстван и Пресветият Дух снизхождащ във вид на гълъб.

Ако [е] Лазаревото възкресение, за което чухме в Евангелието и на иконата видяхме, пред учителите пречисти нозе с Марта и Мария ще паднем ничком, ще Го съзерцаваме просълзен поради закона на човешката природа, а с властта на Божеството заповядващ на мъртвия да излезе, и [ще видим] Лазар, който излиза, повит в саван¹²⁶.

Ако [е] светлият празник на Цветоносието¹²⁷, ще чуем в църквата за това, което се случи тогава, като видим неговото истинно изображение на иконата. И като се разпалим от божествена любов, мислено ще се намерим там, в Светия град, ще постелим сърцата си вместо ризите на децата пред Победителя и Победодавеца и с отроците ще викаме: *Осанна на Давидовия син*¹²⁸ по човечество и на Божия Син по Божество¹²⁹.

Ако видим на икона Божественото проображение, мислено на Тавор¹³⁰ ще бъдем и ще се осеним с пребожествената светлина, която наистина произлезе от пресветата плът на Бог Слово, Който показва славата си на Своите ученици.

Кой е толкова безчувствен и каменосърдечен, че като гледа на икона доброволното разпятие на Владиката¹³¹, няма да се умили и няма да пролее сълзи? Тогава ще си спомни за скверноубийствената пакост, сторена на Него от юдеите, когато всякак пострада в плът Синът Божи, за да освободи нас от клетвата на Праотеца¹³².

Подобаващо възприема своята древна красота с утвърждаването на честните икони Църквата Христова, която със златни ресници облечена и преизпъстрена тържествува с нас, своите чеда, които празнуваме желанния празник на обновлението. Защото [тя] от зимата и бурите на злочестивите

¹²⁴ Вж. Мат. 3: 13–17; Марк. 1: 9–11; Лук. 3: 21–22.

¹²⁵ *Снизхождение* (гр. *συνκατάβασις*) – откриването на Бога пред вярващите чрез плана на Божието домостроителство в Свещ. Писание и в различни форми по достъпен за човека начин. Тук терминът е употребен във връзка с възвестяването на тайната на Божествената Троица и свидетелството за Христовата спасителна мисия на света. – Вж. Помазанский 1992, 127–130.

¹²⁶ Вж. Иоан 11: 1–45. *Саван* – погребална повивка, погребален покров.

¹²⁷ Вж. Мат. 21: 1–9; Марк. 11: 1–10; Лука 19: 29–38.

¹²⁸ Мат. 21: 9.

¹²⁹ Авторът изповядва съборното вероопределение от Четвъртия Вселенски събор за двете природи в Христа, като подчертава тяхната неслитност и неразделност.

¹³⁰ Вж. Мат. 17: 1–9; Марк. 9: 2–10; Лука 9: 28–36.

¹³¹ Вж. Мат. 27: 1–54; Марк. 15; Лука 23: 1–47; Иоан 18: 19–40; Иоан 19.

¹³² Адам. Вж. Бит. 3: 16–24.

ереси към мислена пролет премина със сладостното съзерцаване и поклонение на иконните [изображения]. Защото тези обезчестители иконоборци, по-добре [да кажа] христорборци, които докрай искаха да ги премахнат и се стремяха да ги унищожат, сами себе си погубиха безследно чрез праведния съд на Божия гняв. Ние пък се веселим и празнуваме духовно като славим [Този], Който ни дари да видим иконата на пречистия Свой образ и да се поклоним, и да целуваме, та да се подготвим за очистване в Първата седмица на чистия пост. Но, като ни изпълни с неизречима радост поради възприемането на божествените икони, [нека] ни сподоби чисто и непорочно да преминем свещеното поприще на поста и неосъдно да достигнем до светлината на Възкресението. Защото на Него подобава слава и чест, и великолепие¹³³, с безначалния Негов Отец и пресветия, и благия, и животворящия Негов Дух, сега и в безкрайните векове. Амин.

Литература

- Гавазова 2015: Гавазова, Н. Григорий Цамблак – за поста и освещаването (според Беседа за поста и сълзите). – В: Търновска книжовна школа. Т. 10. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2015, 173–189. [Gavazova, N. Grigoriy Tsamblak – za posta i osveshtavaneto (spored Beseda za posta i salzite). – V: Tarnovska knizhovna shkola. T. 10. Veliko Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2015, 173–189.]
- Горский, Невоструев 1857: Горский А. В., Невоструев К. И. Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки. Отд. II: Писания святых отцов. Ч. 3: Разные богословские сочинения. Москва, 1857. [Gorskiy A. V., Nevostruev K. I. Opisanie slavyanskikh rukopisey Moskovskoy Sinodalnoy biblioteki. Otd. II: Pisaniya svyatayh ottsov. Ch. 3: Raznaye bogoslovskie sochineniya. Moskva, 1857.]
- Бегунов 2005: Бегунов, Ю. К. Творческое наследие Григория Цамблака. Новые издания и переиздания по славистике. Под редакцией К. Д. ван Схоневельда. № 3 (367). Редактори: проф. дфн К. Куев и проф. дфн Д. Кенанов. Женева – Велико Търново: „Буй туръ“, „ПИК“, УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2005. [Begunov, Yu. K. Tvorcheskoye naslediyе Grigoriya Tsamblaka. Novyye izdaniya i pereizdaniya po slavistike. Pod redaktsiyey K. D. van Skhonevel'da. № 3 (367). Redaktori: prof. dfn K. Kuyev i prof. dfn D. Kenanov. Zheneva – Veliko T"rnovo: „Buy tur“, „PIK“, UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2005.]
- Давидов 1984: Давидов, А. Езикът на Григорий Цамблак с оглед на неговата лексика. – В: Търновска книжовна школа. Т. 3. София: БАН, 1984, 207–219. [Davidov, A. Ezikat na Grigoriy Tsamblak s ogled na negovata leksika. – V: Tarnovska knizhovna shkola. T. 3. Sofiya: BAN, 1984, 207–219.]

¹³³ Изящество, съединяващо в себе си богатство, вкус и приличие.

- Давидов 1994: Давидов, А. Григорий Цамблак и старобългарската лексикална традиция. – В: Търновска книжовна школа. Т. 5. Велико Търново: УИ “Св. св. Кирил и Методий“, 1994, 235–246. [Davidov, A. Grigoriy Tsamblak i starobalgarskata leksikalna traditsiya. – V: Tarnovska knizhovna shkola. T. 5. Veliko Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 1994, 235–246.]
- Давидов 2007: Давидов, А. За някои особености в езика на Григорий Цамблак като елементи на художествената форма. – В: Търновска книжовна школа. Т. 8. Велико Търново: УИ “Св. св. Кирил и Методий“, 2007, 177–192. [Davidov, A. Za nyakoi osobenosti v ezika na Grigoriy Tsamblak kato elementi na hudozhestvenata forma. – V: Tarnovska knizhovna shkola. T. 8. Veliko Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2007, 177–192]
- Дюлгеров, Цоневски 1997: Дюлгеров, Д., Ил. Цоневски. Православно догматическо богословие. Велико Търново, 1997. [Dyulgerov, D., Il. Tsonevski. Pravoslavno dogmaticheskoto bogoslovie. Veliko Tarnovo, 1997.]
- Кенанов 2014. Кенанов, Д. Страници от книжовното наследство. Пловдив: ИК „ЖАНЕТ 45“, 2014. [Kenanov, D. Stranitsi ot knizhovnoto nasledstvo. Plovdiv: IK „ZHANET“ 45, 2014.]
- Коев, Бакалов 1992: Коев, Т., Г. Бакалов. Въведение в християнството. София, 1992. [Koev, T., G. Bakalov. Vavedenie v hristiyanstvoto. Sofiya, 1992.]
- Матковски 2013: Матковски, А. Полихроний Сырку и Александр Яцимирский. Биобиблиографии. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2013. [Matkovski, A. Polihroniy Sayrku i Aleksandr Yatsimirskiy. Biobibliografii. Veliko Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2013.]
- Помазанский 1992: Помазанский, протопресв. Михаилъ. Православное догматическое богословие. Въ сжатом изложении. (Поправленное и пополненное авторомъ въ 1981 г.). St. Herman of Alaska brotherhood press, 1992. [Pomazanskiy, protopresv. Mikhail". Pravoslavnoye dogmaticheskoye bogoslovie. V" szhatom izlozhenii. (Popravlennoye i popolnennoye avtorom" v" 1981 g.). St. Herman of Alaska brotherhood press, 1992.]
- Спасова 1999: Спасова, М. Сложните думи у Григорий Цамблак. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 1999. [Spasova, M. Slozhnite dumi u Grigoriy Tsamblak. Veliko Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 1999.]
- Спасова 2002: Спасова, М. Дефинитивните позиции на литературната наука – азбука на значението или ограничение за ново познание. – В: Българистични проучвания. Т. 8. Велико Търново, 2002, 3–63. [Spasova 2002: Spasova, M. Definitivnite pozitsii na literaturnata nauka – azbuka na znachenieto ili ograničenje za novo poznanie. – V: Balgaristichni prouchvaniya. T. 8. Veliko Tarnovo, 2002, 3–63.]
- Успенски 2001: Успенски, Л. Богословие на иконата. София: ИК „Омофор“, 2001. [Uspenski, L. Bogoslovie na ikonata. Sofiya: IK „Omofor“, 2001.]
- Харалампиев 1984: Харалампиев, Ив. Основните принципи на Евтимиевата езикова реформа и езикът на Григорий Цамблак. – В: Търновска книжовна школа. Т. 3. София: БАН, 1984, 220–233. [Haralampiev, Iv. Osnovnite printsipi

- na Evtimievata ezikova reforma i ezikat na Grigoriy Tsamblak. – V: Tarnovska knizhovna shkola. T. 3. Sofiya: BAN, 1984, 220–233.]
- Харалампиев 1985: Харалампиев, Ив. За някои специфични особености в произведенията на писателите от Търновската книжовна школа във връзка с преводите им на съвременен български език. – В: Търновска книжовна школа. Т. 4. София: БАН, 1985, 187–197. [Haralampiev, Iv. Za nyakoi spetsifichni osobenosti v proizvedeniyata na pisatelite ot Tarnovskata knizhovna shkola vav vrazka s prevodite im na savremenен balgarski ezik. – V: Tarnovska knizhovna shkola. T. 4. Sofiya: BAN, 1985, 187–197.]
- Яцимирский 1898: Яцимирский, А. И. Из славянских рукописей. Тексты и заметки. Москва, 1898. [Yatsimirskiy, A. I. Iz slavyanskikh rukopisey. Teksty i zametki. Moskva, 1898.]
- Яцимирский 1906: Яцимирский, А. И. Описание старинных славянских и русских рукописей собрания П. И. Щукина. Вып. I. Москва, 1896, 80–83. [Yatsimirskiy, A. I. Opis' starinnykh slavyanskikh i russkikh rukopisey sobraniya P. I. Shchukina. Vyp. I. Moskva, 1896, 80–83.]
- Яцимирский 1904: Яцимирский, А. И. Григорий Цамблак. Очерк его жизни, административной и книжной деятельности. СПб.: изд. ИАН с 14-ю снимками, 1904. [Yatsimirskiy, A. I. Grigoriy Tsamblak. Ocherk yego zhizni, administrativnoy i knizhnoy deyatelnosti. SPb.: izd. IAN s 14-yu snimkami, 1904.]
- Яцимирский 1905: Яцимирский, А. И. Славянские и русские рукописи румынских библиотек, с 42-мя автотипными снимками. – СОРЯС, LXXIX. СПб.: ИАН, 1905. [Yatsimirskiy, A. I. Slavyanskiye i russkiye rukopisi rumynskikh bibliotek, s 42-mya avtotipnymi snimkami. – SORYAS, LXXIX. SPb.: IAN, 1905.]
- Яцимирский 1906: Яцимирский, А. И. Из истории славянской проповеди в Молдавии. Неизвестные произведения Григория Цамблака, подражания ему и переводы монаха Гавриила с 4-мя автотипными снимками. – Памятники древней письменности и искусства, CLXIII. СПб., 1906. [Yatsimirskiy, A. I. Iz istorii slavyanskoй propovedi v Moldavii. Neizvestnyye proizvedeniya Grigoriya Tsamblaka, podrazhaniya yemu i perevody monakha Gavriila s 4-mya avtotipnymi snimkami. – Pamyatniki drevney pis'mennosti i iskusstva, CLXIII. SPb., 1906.]

Извори

- БАН 13.3.19: БАН СССР, 13.3.19 (б. Яц. 19), 1448 г., л. 23–29.
Лествица 1647: Лествица. Москва, 1647.
Щук. 63: ГИМ, Щук. 63, 1615 г., л. 82 об. –87.